

1923 İZMİR İKTİSAT KONGRESİNDE ALINAN KARARLARIN DÖNEMİN İKTİSAT POLİTİKALARINA ETKİLERİ

*The Effects Of The Decisions Taken At The 1923 Izmir Economy Congress On The
Economic Policies Of The Period*

Arş.Gör. İbrahim Onur KOÇAŞLI

Marmara Üniversitesi, onur_kocasli@hotmail.com, İstanbul/Türkiye

Koçaşlı, İ.O. (2017). "1923 İzmir İktisat Kongresinde Alınan Kararların Dönemin İktisat Politikalarına Etkileri", Vol:3,
Issue:17; pp: 134-148 (ISSN:2149-8598)

ARTICLE INFO

Article History

Makale Geliş Tarihi

Article Arrival Date

27/10/2017

Makale Yayın Kabul Tarihi

The Published Rel. Date

21/12/2017

Anahtar Kelimeler

İzmir İktisat Kongresi,
İktisat Politikası, İktisadi
Planlama

Keywords

İzmir Economy Congress,
Economic Policies,
Economic Planning

ÖZ

Osmanlı Devleti' nin son dönemdeki iktisadi fotoğrafına baktığımızda, dünya ekonomisi içinde hammadde ihracatçısı, sinai ürün ithalatçısı ve dış borçlanmalar dolayısıyla Duyun-i Umumiye idaresi ile sürekli imtiyazların verilmiş olduğu bir iktisadi yapı görmekteyiz. Ülkenin iktisadi durumunun genel anlamda dışa bağımlı olduğunu, aynı zamanda savaşlar ve bağımsızlık mücadelesi ile üretimin de zayıf durumda olduğunu gözlemlemek mümkündür. Cumhuriyetin ilan edilmesinden önce toplanan İzmir İktisat Kongresi'nde temel olarak iktisadi bağımsızlığın kazanılması anlayışı, o günden sonra uygulanacak iktisat ve kalkınma politikalarının ana çerçevesini çizen bir dönem planlaması olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu anlayışla İzmir İktisat Kongresi Kararları bir kalkınma planı olarak planlama perspektifinden ele alınmaya değerdir. Çalışma, İzmir İktisat Kongresi kararlarını, cumhuriyet dönemi planlama deneyimlerinden biri olarak ele aldığından önem arz etmektedir. Çalışmada, 1923 İzmir İktisat Kongresi'nde alınan kararların dönemin iktisat politikalarına etkisini tespit etmek ve dönemin sonlarında uygulama sonuçlarının Kongre'de alınan kararlarla ilişkili olup olmadığını belirlemek amaçlanmıştır. Bu kapsamda İzmir İktisat Kongresi'nde alınan kararlarla uygulanan iktisat politikaları nasıl değişikliğe uğramıştır? Bu değişiklikler sonucunda ulaşılmak istenen hedeflere dönem sonunda ulaşılabilir mi? Kapsamlı bir literatür taramasının temel araştırma yöntemini oluşturduğu çalışmanın yanıt aradığı temel sorular bu sorular olmuştur. Literatür taramasının yanı sıra politika uygulama sonuçlarının izlenmesi için dönem için oluşturulmuş istatistiki verilerden faydalanılmıştır.

ABSTRACT

When we look at the recent economic photo of the Ottoman Empire, we see an economic structure raw material exporters, industrial importers in the world and foreign borrowers have been given permanent privileges with the administration of Duyun-i Umumiye. It is possible to observe that the economic situation of the country is generally outsourced, and at the same time, it has weak production state because of the wars and the struggle for independence. The conception of the acquisition of economic independence as a basis in the Izmir Economy Congress, which was gathered before the declaration of the Republic, emerges as a period planning that draws the main frame of economic and development policies to be implemented after that day. With this understanding, the decisions of the Izmir Economy Congress are worth considering from a planning perspective as a development plan. The study is important because it considers the decisions of the Izmir Economy Congress as one of the republican planning experiences. In the study, it was aimed to determine the effects of the decisions taken at the 1923 Izmir Economy Congress on the economic policies of the period and to determine whether the results of the conclusions were related to the decisions taken in the Congress at the end of the period. Within this scope, how did the economic policies applied with the decisions taken in Izmir Economics Congress changed? As a result of these changes, are the targets to be achieved reached at the end of the term? These are the basic questions that the study of a comprehensive literature survey is the main research method. In order to monitor the results of the policy implementation as well as the literature review, statistical data prepared for the period were used.

1. GİRİŞ

Osmanlı Devleti' nin son dönemdeki iktisadi fotoğrafına baktığımızda, dünya ekonomisi içinde hammadde ihracatçısı, sinai ürün ithalatçısı ve dış borçlanmalar dolayısıyla Duyun-i Umumiye idaresi ile sürekli imtiyazların verilmiş olduğu bir iktisadi yapı görmekteyiz. Cumhuriyetin ilan edilmesinden önce toplanan İzmir İktisat Kongresi'nde devletin iktisat ve kalkınma politikalarının çerçevesi çizilmiştir. Bu anlayışla İzmir İktisat Kongresi Kararları bir kalkınma planı olarak planlama perspektifinden ele alınmaya değerdir. Çalışma, İzmir İktisat Kongresi kararlarını, cumhuriyet dönemi planlama deneyimlerinden biri olarak ele aldığından önem arz etmektedir. Bu kapsamda alınan

kararlarla uygulanan iktisat politikaları nasıl değişikliğe uğramıştır? Bu değişiklikler sonucunda ulaşılmak istenen hedeflere dönem sonunda ulaşılabilmiş midir? Kapsamlı bir literatür taramasının temel araştırma yöntemini oluşturacağı çalışmanın yanıt arayacağı temel sorular bu sorular olacaktır. Literatür taramasının yanı sıra politika uygulama sonuçlarının izlenmesi için dönem için oluşturulmuş istatistiki verilerden faydalanılacaktır.

Çalışma iki ana bölümden oluşacaktır. Birinci bölümde, 1923 İzmir İktisat Kongresi öncesi, Osmanlı Devleti son dönemini de kısaca kapsayacak bir durum analizi yapılacaktır. Bu bölümde amaç İzmir İktisat Kongresi' nin toplanmasına neden olan etmenleri, ilgili dönemde uygulanan iktisat politikaları kapsamında inceleyerek anlayabilmektir.

Çalışmanın ikinci bölümde ise, İzmir İktisat Kongresi'nin çerçevesi ortaya konacaktır. Bu kapsamda İzmir İktisat Kongresi'nin amaçları, alınan kararlar, ilke ve hedefler, planlama perspektifinden değerlendirilecektir. Bu bilgilendirmelerden hareketle, İzmir İktisat Kongresi sonrası uygulanan politika değişiklikleri, politika değişiklikleri sonucunda ortaya çıkan ulusal ekonomik durum, o dönemin ulusal ekonomik göstergeleri ışığında analiz edilmeye çalışılacaktır.

2. İZMİR İKTİSAT KONGRESİ ÖNCESİ İKTİSADİ GÖRÜNÜM

2.1. Osmanlı Devleti'nin Son Dönemi (20 YY'a kadar)

Osmanlı Devleti kuruluşundan 16 yy. a kadar olan dönemde ekonomik ve coğrafi anlamda sürekli genişlemiştir. 16. yy. sonlarına gelindiğinde artık coğrafi genişlemenin sınırlarına gelmişti. Yüzyıl sonlarına gelindiğinde devletin bu durumunu koruyabilmesi için yapılan harcamalar ve insan gücü, elden çıkan topraklardan elde edilen gelirlerin yerlerine alternatif kaynak bulunamaması ve 17. yy başlarında tımar sisteminin zayıflaması, takip eden dönemlerde Osmanlı Devleti'nin zor koşullarla karşılaşmasına sebep verecektir.

18. yüzyılda Avrupa'da girişilen sanayi devrimi ve siyasi devrim sonucunda Avrupa ülkeleri merkezi güç kazanmışlardır. Bu süreçle makineler icat edilmiş, buhar kuvveti keşfedilmiş, elektrik enerjisi, insanın kullanacağı şekilde dizginlenmiş, böylece makine sanayinin süratle gelişmesi, ellerinin ustalığıyla para kazanan sanatkar ve ustaların durumunu temelinden sarsmıştır. Küçük atölyelerin yerini büyük işletmeler ve fabrikalar almıştır(Serdar ve Yıldırım, 2009).

Aynı dönemde Osmanlı Devleti'nin iç yapısındaki dengesizlikler ve karışıklıklar, Avrupa'daki bu gelişmelerin takip edilmesini ikincil bir plana atıyordu. Bu sebeple Osmanlı Devleti 17. ve 18. yüzyıllar boyunca Avrupa'ya karşı gerilemiş ve 19. yüzyıla girildiğinde ise Avrupa'da yükselen sanayi ve bunu temsil eden devletler ile ilişkiye daha çok ticari açıdan ağırlık vermeye başlamıştır(Kepenek ve Yentürk, 1994).

Avrupa ile ticaret yapılması Osmanlı Devleti'nin gelirlerinin devamı için olmazsa olmaz aktörlerinden biridir. Çünkü, Avrupa-Asya ticaret yollarının okyanuslara kayması, Akdeniz havzasındaki ticaret üstünlüğünde yaşayan Osmanlı Devleti'nde bir endişe oluşturmuştur. Bu sebeple Osmanlı Devleti Avrupa ile yapılan ticarete konu olan ülke yelpazesinde ve ticaret rejiminin yapısında değişikliklere gitmek zorunda kalmıştır. Daha önceleri Venedik Bandırası altında ticaret yapan Fransızlar 1569'da kapitüler ayrıcalıklar almışlardır. Yine aynı dönemde İngiltere'de Osmanlı Devleti ile yapılacak ticareti konu alan "Turkey Company" kurulmuştur. Daha sonra "Levant Company" adını alan bu tekelci şirket ile İngilizler, 1583'te, Fransızlarınkine benzer ayrıcalıklar elde etmişlerdir. Hollandalılar 1612'de, Avusturyalılar 1615'te, İsveçliler 1737'de, iki Sicilya Krallığı 1740'da, Danimarkalılar 1746'da, Prusyalılar 1761'de, İspanyollar 1782'de ve Ruslar da 1783'de Osmanlı Devleti'nden kapitülasyonlar olarak da adlandırılan ticari ve yargısal ayrıcalıklar elde etmiş oldular. Bu sayede Avrupalı devletler, Osmanlı Devleti'nden tarım hammaddesi alıp işlenmiş ürünleri düşük gümrük oranları ile geri satarak önemli ticari kar elde etme fırsatı bulmuşlardır(Tezel, 1992).

19.yüzyıla gelindiğinde Osmanlı Devleti'nin iktisadi ve sosyal olarak değişim yüzyılı olarak adlandırılabilir. Bu döneme, belki de Osmanlı Devleti'nin ekonomik çöküntüsünün en önemli sebebi olan dış borçlanmalar ve dış ticaret anlaşmaları damgasını vurmuştur. Ayrıca demokratikleşme başlangıcı olarak ele alınan tanzimat ve ıslahat fermanları, bir modernleşme ve geçiş aşaması olarak da nitelendirilebilen 1. Meşrutiyet'in ilanı ve uygulamaları da sosyal ve siyasi anlamda köklü değişiklikler getirmiştir.

Bu dönemde Osmanlı Devleti'nde her biri kendi bölgesinde bağımsız hareket eden ayan ve paşaların davranışları, uluslararası ortamda ticarete hakim olmak isteyen ülkelerin hareketlerini kısıtlayıcı duruma getirmişti. Buna en güzel örnek Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa verilebilir. Mehmet Ali Paşa Osmanlı Devleti'ne karşı bağımsız bir devlet kurma düşüncesi ile kendi devletinin ekonomisini oluşturmaya başlamıştı. Bunun için bir dizi koruyucu önlemle bir takım tüketim malları ve bunların üretimi için gerekli olan makine ve teçhizat sanayiini kurmak için o dönemde 12 milyon sterlinlik bir yatırıma ve 30 binlik bir istihdam seviyesine kadar ulaşmıştı. Ayrıca Osmanlı'ya karşı dayanabilme ve savaşabilme için Ruslar ile sıkı bir ilişki içine girmişti(Tezel, 1992).

Başta Mehmet Ali Paşa olmak üzere ortaya çıkan bu tehdit ile Rus tehdidi başta İngiltere olmak üzere Avrupa devletlerini endişelendirdi ve öncü İngiltere ile 1838 yılında İngiliz-Osmanlı Ticaret Sözleşmesi imzalandı. Bu sözleşme ile Osmanlı tekelci karışmaları kaldırmayı, vergi, resim gibi uygulamaları yabancılar lehine bağışlayarak İngiltere'ye dış ticarete Osmanlı'yı pazar olarak kullanmada ayrıcalıklar sunuyordu(Tezel, 1992).

Aynı dönemde ticaret sözleşmesinin yanı sıra demokratikleşme adımı olan Tanzimat fermanı, can ve mal güvenliğinin sağlanması, vergide adalet, yargıda adalet, özel mülkiyetin miras yoluyla devri ve gayrimüslimleri devlete bağlamak amaçlarıyla okunmuştur. Henüz Kırım savaşı sürerken, Viyana'da bir araya gelen İngiltere, Fransa ve Avusturya, Hristiyanlarla Müslümanlar arasındaki farklılıkların her alanda ortadan kaldırılmasını öngören bir fermanı sultanın yayımlamasını, barış için ön şart koşmuşlardı. Paris Antlaşması müzakere edilirken, müttefiklerin bu istekleri I.Abdülmecit tarafından yerine getirildi ve 18 Şubat 1856'da Islahat Fermanı ilan edildi. Tanzimat'la kabul edilen hususların esas alındığı bu fermanla, Müslümanlarla Hristiyanlar arasında eşitlik sağlandığı Avrupa'ya garanti edilmiş oluyordu. Ayrıca iç hukuk alanında ve ticaret hukukunda da yenilikler getiriliyor, Ceza ve medeni hukukun bir bölümü, dini esaslardan arındırılıyordu. Aslında Tanzimat süreciyle başlayan bu değişiklikler, idari yapılanmada da kendisini hissettirmiştir. 1868'de Şura-yı Devlet ve Divan-ı Ahkam-ı Adliye kurularak buralarda hem Hristiyanlar hem de Müslümanlar görevlendirilmiştir. Islahat Fermanı ile getirilen düzenlemelerin uygulanması daha çok I.Abdülaziz'in tahta çıkması (1861-1876) ile gerçekleşebilmiştir(<http://tanzimatveislahatfermani.nedir.com/#ixzz3XqSAKyFx>).

Kapitülasyonların, dış rekabetin böylesine olumsuz etkisi altında olan Osmanlı Devleti içinde bulunduğu olumsuz şartlara rağmen dış borçlanmada pek istekli olmamıştır. Ancak şartların ağırlaşması ve içinden çıkılamayacak duruma gelmesi üzerine 1840'lı yıllarda ilk olarak iç borçlanma araçları olan kaime ve esham kavaimi kullanılmış ancak yeterli olmadığında Galata Bankerleri aracılığıyla ve kısa vadeli olarak Fransız bankalarından sağlanmıştır. Daha sonra Kırım Savaşı'nın ağır mali yükünü hafifletmek için 1856'da ilk önemli borç İngiliz banka ve şirketlerinden alınmıştır(Ceyhan, 2000).

Bu ilk borçtan sonra Osmanlı Devleti'nin borçlarını ödeyemez durumda olduğunu açıkladığı 1875 yılına kadarki 21 yıllık sürede 15 kez borçlanmaya gidilmiştir. 1875 yılına geldiğinde dış borçların tutarı 2,000,000 sterline yaklaşmış, anapara ve faiz ödemeleri ise 11,000,000 sterlini bulmuştu. Tüm gelirlerin 18,000,000 sterlin dolaylarında olduğu düşünülür ise mali durumun ciddiyeti daha da anlaşılacaktır. Nitekim 1875 sonbaharında Osmanlı Devleti borç ödemelerinin yarı yarıya indirdiğini açıklamış ve ertesi yıl da tüm borç ödemelerini durdurmuştur. Ancak önemle belirtilmelidir ki, borçlarını ödeyemez duruma gelen tek devlet Osmanlı İmparatorluğu değildi. Aynı yıllarda başta Japonya olmak üzere 20'yi aşkın ülke para piyasalarında yeni fonlar bulamayınca borç ödemelerini durdurmuştur. Bu dönemde alınan borçlar oldukça elverişsiz koşullarla, diğer ülkelerin ödediği faizlerle çok daha yüksek faizlerle ve büyük miktarlarla alınmıştır. Bu borçların büyük bir bölümü cari harcamalarda sarayların yapımında, büyük bir donanmanın kurulmasında ve bürokrasinin maaşlarını karşılamasında kullanmıştır. Ekonominin canlanması veya mali gelirleri arttırmaya yönelik yatırımlar için hemen hiç kaynak ayrılmamıştır. Böylece var olan borçların anapara ve faiz ödemelerini karşılayabilmek için yeniden borç almak durumunda kalınmıştır(Yavuz, 2009).

Osmanlı İmparatorluğunun dış borç ödemelerini durdurduğunu ilan etmesinden sonra Osmanlı Hükümeti ile Fransız, İngiliz, Alman ve diğer alacaklı ülkelerin temsilcileri arasında görüşmeler başlamıştır. Ancak 1877'de başlayan Osmanlı-Rus Savaşı nedeniyle görüşmeler kesintiye uğramıştır. 1878'de Osmanlılar için büyük bir yenilgi ile sonuçlanan bu savaş sonucunda Balkanlarda ve Doğu Anadolu'da bir çok vilayet kaybedilmiş ve Osmanlı Devleti 35,000,000 tutarında savaş tazminatı ödemeyi kabul etmiştir. (1878 Ayastefanos Antlaşması) Bunun üzerine batılı tüm devletler bu duruma

müdahale etmiş ve 1878'de Berlin Konferansı toplanmıştır. Konferans sonucunda başka maddelerin yanı sıra, borçlar açısından önemli olan iki madde kabul edilmiştir. Birincisi, Osmanlı Devleti borçlarının bir kısmı Sırbistan, Karadağ, Bulgaristan ve Yunanistan tarafından üstlenilmesi ve ikincisi de savaşı kaybeden Osmanlı'nın Rusya'ya ödeyeceği savaş tazminatının devletin mali yapısını bozmayacak düzeyde olmasıdır(Yavuz, 2009).

Berlin Konferansı'nın ardından Avrupalı alacaklıların temsilcileriyle 1881'de başlayan yeni görüşmeler Aralık 1881'e kadar sürmüş nihayet 20 Aralık 1881'de anlaşmaya varılarak Muharrem Kararnamesi yayınlanmıştır. Osmanlı devlet borçlarının ödenmesi için gelirlerin yeterli olmayacağı açıkta. Bu nedenle borç miktarının azaltılması zorunluydu. Kararnamenin yayınlandığı tarihteki toplam borç miktarı olan 239.5 milyon lira, 125.3 milyon liraya indirilmiştir. Senelik anapara ve faiz miktarı olan 13.2 milyon lira da 7.6 milyon liraya inmiştir. Böylece Osmanlı Devleti'nin % 66 oranındaki borç servisi % 33'e düşmüş oluyordu. Muharrem kararnamesi ile daha önce kurulan Rüşum-u Sitte idaresi feshedilmiş ve bankerlerin alacaklarına karşılık mümtaz tahviller çıkarılmış ve Rüşum-u Sitte idaresinin gelir kaynakları yeni kurulan Düyun-u Umumiye idaresine devredilmiştir(Gürsoy, 1984).

1881 yılında kurulan bu idare aslında adı konulmamış bir "mali iflas" demektir. Böylece Osmanlı İmparatorluğu'nun batılı devletler ve finansörlerce mali ve ekonomik egemenliğinin ortadan kaldırılması ve sömürü süreci başlamış oluyordu. Fransızlarla birlikte İngilizler, Avusturyalılar, Almanlar da kendi çıkarları için Türkiye'ye açtıkları kredileri araç olarak kullanmışlardır. İzmir, Aydın ve temdidi demiryolunu İngilizler, Bağdat demiryolunu, Haydarpaşa Limanını Almanlar, Rumeli Demiryollarını bir mali skandal kahramanı sayılan Baron Hirsch adlı Viyanalı bankerin başkanlığında Avusturyalılar almışlardır. 1889'da kurulmuş olan Anadolu Demiryolu şirketinin yönetim kurulunun bir üyesi Düyun-u Umumiye Meclisindeki İngiliz alacaklıları temsil eden Sir Vincent Caillard, diğeri, meclisin Alman üyesi Herr Goescher idi. Osmanlı Bankası bir İngiliz, Fransız sermayedar birliğinin malıydı. Almanlar Osmanlı Bankasında hisse sahibi olamayınca İstanbul'da kendi Merkez Bankaları Deutsche Bank'ın bir şubasını açtılar. Nüfuz politikalarını bu banka aracılığı ile yürüttüler. O dönemlerde Osmanlı Devleti'nde kurulmuş banka yoktu. Kredi kuruluşları gelişmemişti. Para ve sermaye piyasaları sağlıklı şartlar içinde çalışıyordu. Tefeci Galata sarrafları, ya da Galata bankerleri, kendi çıkarlarına olan en ağır şartları mali sıkıntı içindeki Osmanlı hazinesine kabul ettirebiliyorlardı. Osmanlı Bankasının yanı sıra İstanbul'da başka yabancı bankalar da vardı. Düyun-u Umumiye ile yeni bir tanesi daha eklendi. Bu yeni kuruluş Osmanlı Devleti içerisinde bir ikinci devlet statüsündeydi. Bu imtiyazlı durumdan yararlanarak, Türkiye'de kârlı yatırımlar yapmak isteyen Avrupa sermayesine yol gösterici bir öncülük yapabiliyordu. Türkiye'nin de dışarıdan gelecek sermayeye ihtiyacı vardı. Yabancı sermayenin Türkiye'deki çıkar isteği, Osmanlıların kredi talebiyle birleşince limandan demiryoluna, bankadan sigorta şirketine, telefon, elektrik santralinden maden işletmeciliğine kadar ulaşan her alanda yabancı sermaye girişimlerde bulunabildi(Gürsoy, 1984) Daha sonraki bölümde de anlatılacağı üzere Düyun-u Umumiye ve ertesindeki borçlar Osmanlı Devleti'nden Cumhuriyete bir miras kalacaktır.

2.2. İzmir İktisat Kongresi Öncesi (1900-1923)

20. yüzyıla gelindiğinde Osmanlı Devleti'nin teslimiyet dönemine girmiş olduğunu gözlemlemek mümkündür. Bu dönemde ekonomik unsurlarda liberal akımın etkilerini görmek mümkündür. Osmanlı Devleti savaş dönemine kadar yabancıların hem fiziki hem ekonomik hem de siyasi sömürgeci altında bulunmaktaydı. Bu dönemdeki siyasi gelişmelerden en önemlileri ise öncelikle 29 yıl aradan sonra meşrutiyetin yeniden ilanı ve savaş sonrası dönemde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılmasıdır.

20. yüzyıl başlarında Osmanlı Devleti, küçük ve perakende sanatların ticaretinin yanı sıra bir tarım ülkesi olmaktan öte geçememişti. Avrupa'da birer ticari ve sinai merkeze dönüşen kentler, Osmanlı'da hala tarımsal yapısını koruyan birer büyük köy olmaktan kurtulamıyorlardı. Osmanlı Devleti'nin sanat ticareti artık batıdaki sanayileşme ile birlikte mamül istilasına uğrayarak bitme derecesine gelmiştir. Osmanlı Devleti'nde sermaye yabancıların elinde birikmişti ve yerli bir sermayenin yokluğu milli bir ekonomi oluşturma fikrinin önünde engel teşkil ediyordu(Toprak, 1982).

1908 yılında ilan edilen 2. Meşrutiyet ilanı, yani kanun-i esasinin yeniden yürürlüğe konulması ile ülkenin iktisadi gelişimine ve ülkedeki ticaret ve sanat erbabı üzerinde olacak gelişmelerin habercisi olarak görülmekteydi. Meşrutiyetten önceki ticari, sinai girişimlerin istibdat yönetimi tarafından geri çevrilmesi, kişisel ve ticari hukuksal hakların tanımlanmamış olması, ticari ve sinai denetçilerin

görevlerini kötüye kullanması gibi unsurlar ile engellenen iktisadi gelişim, Meşrutiyet ile gerçekleştirme fırsatını bulacaktı(Toprak, 1982).

İkinci Meşrutiyeti izleyen dönemde savaşların ortaya çıkması, zaten sıkıntılı olan ülke ekonomisini daha da zor duruma getirmiştir. Ekonomideki işleyiş savaş ve halkın iyesine indirgenmiştir. Savaş yıllarında amaç içeride ihtiyaç olan başta gıda maddelerinin içeride üretimi ön plan çıkmıştır. Savaş ertesine ve de kurtuluş savaşı sonlarına kadar bu şekilde süregelen işleyiş cumhuriyetin ilanından sonra değişikliklere uğramıştır.

2.3. Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Miras Ekonomik Durum

1923'te Türkiye'nin nüfusu yaklaşık 12,5 milyondur. Savaşlarda yorgun ve bitkin düşmüş bu nüfusun, çok büyük bir bölümü köylerde yaşıyordu. Bu nüfus, durağan olduğu kadar nitelikli işgücü açısından da elverişli değildi. Yaşam koşulları oldukça ağırdı. Beslenmeden sağlığa son derece ilkel şartlar mevcuttu. GSMH'nin büyük bir bölümünün tarım kesiminde üretildiği Türkiye'de 1923'te, kişi başına düşen GSMH 45 Amerikan doları civarındaydı(Çokgezen, Genç ve Koraltürk, 2004).

Tablo 1. 1913-1923 Dönemi Bazı Ürünlerin Üretim Miktarı ve Küçükbaş Hayvan Sayısı

	Buğday (1000 Ton)	Tütün	Pamuk	Fındık	Koyun ve Keçi (Milyon)
1913-1914 Ortalaması	3788	46	29	29	33
1922	2042	21	7	10	15

Kaynak: Eldem,1974'den aktaran Tezel, 1982

Tablo 1'de başlıca üretilen ürünlerin verildiği ve başlıca iktisadi uğraşı olan tarım, kara sabanla sembolize edilen son derece ilkel yöntemlerle gerçekleştiriliyordu. Mevcut sanayi üretimi, ülke gereksinimini karşılayacak nitelik ve nicelikten uzaktı. Cumhuriyetin devraldığı Türkiye'de tarım, ekonomide ağırlıklı sektör oluşturmaktaydı. XX. yüzyılın başlarından Cumhuriyet'e kadar olan dönemde tarımın GSMH içindeki payı yaklaşık % 50 idi. Bu oran 1930'lara kadar aynı kaldı. 1927 yılı itibarıyla nüfusun % 67,7'si kırsal kesimde yaşamaktaydı. Cumhuriyetin ilk yıllarında Türkiye'de tarım kesiminin genel karakteri Osmanlı Devleti zamanındakinden pek farklı değildi. Tarımda kullanılan üretim teknikleri çok geriydi. Küçük ölçekli aile işletmelerinin yaygın olması nedeniyle tarımsal işletmelerde verimliliği arttırıcı büyük yatırımları yapmak mümkün olmamaktaydı. 1925'te aşar vergisinin kaldırılması çiftçilerin daha fazla üretme isteği üzerinde olumlu etki yapsa da diğer yapısal düzenlemelerle desteklenmediği için sağlayabileceği üretim artışı sınırlı kaldı. Osmanlı döneminde tarım kesiminde de faaliyet gösteren azınlıkların 1923'teki mübadele ile Türkiye'yi terk etmeleri, gidenlerin yerinin aynı nitelikteki çiftçilerle doldurulamaması, kalanların ise önemli ölçüde daha kozmopolit olan büyük şehirlerde yaşamayı tercih etmeleri de tarımsal faaliyetleri olumsuz etkiledi. Cumhuriyetin devraldığı Türkiye'de ülkenin ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde sanayi yoktu(Ökçün, 1970).

Cumhuriyet döneminde sanayinin genel niteliğini yansıtan 1913 ve 1915 sanayi sayımlarının sonuçlarına bakmakta yarar vardır. 1913 yılı sanayi sayımına göre ülkede en az 10 işçi çalıştıran toplam 564 sanayi işletmesi bulunmaktaydı. Bu işletmeler arasında en az 100 kişi çalıştıran 53 işletme vardı. 564 işletmenin 316'sı yani yarısından fazlası ülkenin batı bölümünde bulunmaktaydı. Osmanlı sanayinde gıda, dokuma ve deri imalatı başı çekmekteydi. 1913 sanayi sayımına göre sanayi üretiminin toplam değerinin % 73'ü, 1915'te ise % 73,7'si gıda ve dokuma imalatından oluşmaktaydı(Çokgezen, vd, 2004).

Tablo 2. 1921 Sanayi Sayımı Sonuçlarının Bir Özeti

İmalat Sanayi Alt Kesimleri	Kuruluş Sayısı	Kuruluş % Dağılım	İstihdam 1000 kişi	İstihdam % Dağılım	Kuruluş Başı Ort. Kişi
Tekstil	20057	61	35,3	46	2
Deri İşleme	5347	16	18	24	3
Madeni Eşya	3273	10	8	10	2
Ağaç İşleme	2067	6	6	8	3
Gıda Tütün	1273	4	4,5	6	4
Tuğla Toprak	704	2	3,6	5	5
Kimya	337	1	0,8	1	2
Toplam	33058	100	76,2	100	2

Kaynak: Eldem, 1974'den aktaran Tezel, 1982

1921 yılında Ankara Hükümetinin denetimi altında olmayan ve ülke sanayinin önemli bir bölümünün yoğunlaşmış bulunduğu İstanbul, İzmir, Bursa ve Adana illerini kapsamına almayan bir bölgede sanayi sayımında bulunuldu. Tablo 2'de özeti verilen bu sayıma göre saptanan 33.058 sanayi işletmesinin 20.057'si dokuma ile ilgiliydi. Sanayi kesiminde istihdam edilen toplam 76.216 kişinin % 46,34'ünü kapsayan 35.316 kişi de dokuma üretiminde istihdam edildi. Başta İstanbul olmak üzere ülkenin batısındaki birkaç kentte yoğunlaşan sınırlı sayıdaki sanayi işletmesi dışında 1921 yılında sanayi sayımına konu olan ve ortalama 2,3 kişinin istihdam edildiği anlaşılan otuz binin üzerindeki küçük işletmenin sanayi işletmesi niteliğine sahip olmadığı, bunların birer aile işletmesi olduğu anlaşılmaktadır(Eldem, 1994).

1913, 1915 ve 1921 yılı sanayi sayımları Cumhuriyetin devraldığı Türkiye'de temel sanayinin kurulmadığını ortaya koymaktadır. Osmanlı sanayinde ara mallar üretilmez, yalnızca yakın pazar için üretim yapılırdı. Gıda ve dokuma sanayindeki başarı da oldukça sınırlıydı. Osmanlı sanayii, tarım ve madencilik ile de bütünleşmemişti. Sanayinin Cumhuriyet öncesi Türkiye ekonomisindeki küçük payını 1907'de % 10,1, 1913'te % 11,5 ve 1914'te % 10,1 olan GSMH içindeki oranı da göstermektedir(Eroğlu, 2007).

Sanayinin Cumhuriyetin ilk yıllarında Osmanlı Devleti zamanındaki görünümünü aşmadığı 1923-1930 döneminde GSMH içindeki ortalama payının % 8,8'den ibaret olması da göstermektedir. Bununla birlikte 1920ler boyunca, yani 1930larda egemen olan devleti sanayi politikalarına değin, Türkiye' de sanayii geliştirmek adına bazı girişimlerde de bulunuldu. Bunların başında 1927 yılında çıkarılan Teşvik-i Sanayi Kanunu gelir. Aslında Türkiye' de sanayinin teşviki, Cumhuriyetten önceye İkinci Meşrutiyet dönemine kadar uzanmaktadır. Sanayileşme adına nemli adımların atıldığı bu dönemde 1909'da çıkarılan Tatil-i Eşgal Kanunu ile grev ve sendikal haklar kısıtlandı. 1913'te çıkarılan Teşvik-i Sanayi Kanunu ile özellikle yerli girişimcilere sanayi yatırımları için bir takım teşvikler sağlandı. Ancak Birinci Dünya Savaşının yenilgi ile sona ermesi ve ardından ülkenin işgali ve Milli Mücadelenin başlaması ne yeni sanayi kurmayı ne de mevcut sanayiyi geliştirmeyi mümkün kıldı. 1942'ye kadar yürürlükte kalan Teşvik-i Sanayi Kanunu ile sınai girişimler hakkında 10 hektara kadar bedelsiz arazi verilmesi; haberleşme altyapısı inşasında kolaylıklar ve sınai işletmelere geniş çaplı vergi muafiyetleri tanınması; sınai işletmelerin inşası için gerekli malzeme ile üretimde kullanılacak makine ve araç gerecin naklinde demir ve denizyollarında % 30 indirim yapılması; bazı tekel maddelerinin sınai işletmelere indirimli satılması; kamu kesiminin yurt içinde üretilen sınai malları dışarıdakilerden % 10 oranında pahalı da olsa almak zorunda olması ilkeleri benimsendi(Tavaç, 1973).

Osmanlı Devletinde gelişkin bir sınai yapının oluşmamasının en önemli sebeplerinden biri de ithalat üzerindeki gümrük vergilerinin düşük tutulurken ihracatın vergilendirilmesiydi. Başlangıçta şehirlerin iaşesinin sağlanması ve kıtlık yaşanmamasını hedefleyen bu uygulamadan zamanla uygulamanın yerli sanayi üzerindeki olumsuz etkileri fark edilmesi nedeniyle vazgeçilmeye çalışılmışsa da başarılı olunamamıştı. Lozan Antlaşması'na da benzer bir madde konularak Türkiye 1929 yılına kadar ithalatta spesifik nitelikli 1 Eylül 1916 tarihli gümrük tarifesini uygulamaya zorlandı. Bununla Türkiye dönem itibariyle diğer ülkelerin gümrük korumaları ile yerli sanayilerini himaye olanağını bulduğu bir sırada 1930'lara kadar gümrük gelirlerini arttırma ve yerli sanayini yabancı ülkelerin sanayi mallarının rekabetinden koruma yönünde politikalar izleme imkanına sahip olamadı. 1929 yılına kadar egemen olan bu rejim, dış ticaret göstergelerine de yansdı. 1923-1929 yılları arasında Türkiye'nin ithalatı, ihracatının üzerinde gerçekleşti. Bu dönemde ithalat ortalama yılda % 26,8 oranında fazla gerçekleşti(Kurmuş,1978).

Osmanlı ekonomisinde noksanlığı en çok hissedilen iktisadi etken ve faktörlerin başında girişimci ruha sahip bir sermayedar sınıfın yokluğu gelmiştir. Osmanlı Devleti' nde uzun yıllar servetin kaynağı ve zenginliği arttırmanın tek yolu olarak yeni ülkelerin fethedilmesini olmuştur. Bunun dışındaki en önemli iktisadi kaygı şehirlerin iaşesinin sağlanmasıydı. Bu sistemin gerektirdiği unsur da sürekli yeni pazarlar arayarak ya da teknolojik gelişmeleri destekleyerek maliyetleri düşürüp karlarını arttırmaya alışan kapitalistler değil, güçlü bir ordu ve malların etkin dağılımını sağlayacak bir idari yapıydı. Osmanlı Devleti'nde bir sermayedar sınıfının gelişmesinin önündeki en önemli engellerden biri de mülkiyet hakkının garanti altında olmamasıydı. Siyasi gücün iktisadi olarak zenginleşen kesimler ile paylaşmak istemeyen padişahın bu kişilerin mallarına el koyması yani müsadere uygulamaları olağan bir davranıştı. Mülkiyet haklarının önemini kavrayan Batı, Tanzimat Fermanı ile Osmanlı Devleti'ne karşı kendi vatandaşlarının mülkiyet haklarını garanti altına aldı. Osmanlı tebaası için ise bu hakkın

garantiye alınması ancak Cumhuriyet döneminde 1926 yılında Medeni Kanununun kabul ile söz konusu oldu.

Osmanlı Devletinde varolan girişimcilerin etnik bileşimi ilginç bir görünüm arz etmekteydi. Gayrimüslimler arasında girişimcilik Müslümanlara göre daha yaygındı. Örneğin 1913-1915 sanayi sayımlarına göre sanayi alanındaki işyerlerinin % 80,4 gayrimüslimlerin elindeydi. 1922 yılında İstanbul’ daki dış ticaret işletmelerinin sadece % 4ü, taşımacı firmaların % 3ü, toptancı mağazaların % 5i ve perakendeci mağazaların % 25i Müslümanlara aitti. Müslümanların iş hayatındaki yerinin çok sınırlı kalması askeri ve sivil bürokrasinin Müslümanlara cazip iş imkanları sunmasına bağlanır. Bürokrasinin risksiz kazançlarını tercih eden Müslümanlar ticari faaliyetleri gayrimüslimlere bırakmışlardı. Müslümanların iş dünyasından uzak kalmaları kültürel unsurlarla da ilişkilendirilmektedir(Tezel, 1992). Buna göre ağalık kültüründen gelen Müslümanlar ve özellikle Türkler iş hayatını kendilerine yakıştıramamışlar bu nedenle memuriyeti tercih etmişlerdir.

Sebepleri ne olursa olsun gayrimüslimlerin iş hayatındaki hem mutlak hem de nispi üstünlüğü tartışılmazdı. Fakat Osmanlı Devletinin son döneminde savaşlar ve Cumhuriyetin ilanından sonra nüfus mübadelesiyle azınlıkların sayısı da önemli ölçüde azaldı. 1880’lerin sonlarında gayrimüslimler toplam nüfusun % 23’ünü teşkil ederlerken bu oran 1927 yılında % 1’e düştü. Bu gelişme girişimcilerin hem sayısında hem de etnik bileşiminde değişikliklere yol açtı(Toprak, 1982).

Tablo 3. 1923 Yılında Türkiye’de Yabancı Sermaye

Ekonominin Kesimleri	Kuruluş Sayısı	Ödenmiş Sermaye Milyon Sterlin	Toplam Yabancı Sermayenin Dağılımı
Demiryolu	7	39,2	62
Bankalar	23	10,2	16
Liman İşleri ve Belediyecilik	11	5	8
Ticaret	35	3,6	6
Madencilik	6	3	5
İmalat	12	2,4	3
Toplam	94	63,4	100

Kaynak: Aydemir, Ş.S.;**İkinci Adam**, 1966’dan aktaran Tezel, 1982

Yeterli girişimci, teknoloji ve sermaye birikiminin olmaması Osmanlı Devleti’ni yabancı sermaye için cazip hale getirmekteydi. Gerek bilgi birikimi gerekse sermaye birikiminin yetersizliği nedeniyle çok basit faaliyetler bile yerli girişimciler tarafından başarılamamakta, bu alanlar dahi yabancılara bırakılmaktaydı. Osmanlı Devleti’nde 1849-1910 yılları arasında kurulan şirketleri inceleyen bir çalışmada yabancı şirketlerin büyük bir bölümünün ulaştırmadan şehir suyu üretimine ve dağıtımına kadar kentsel kamu hizmetlerini ürettiği ve İstanbul, İzmir, Selanik ve Beyrut gibi yabancı sermaye ile yakın ilişkinin kurulu olduğu Osmanlı kentlerinde bulunduğu tespit edilmiştir. Kurulmuş şirketler arasında önemli boyutlarda sanayi ile uğraşan şirkete rastlanmamıştır.1923 sayımlarının verildiği tablo 3’e bakıldığında yabancı sermayenin büyük bir bölümünün üretimde bulunmaktan çok dış talebi hızlandıran bir role sahip olduğunu gözlemlemek mümkündür. Kurulan bütün şirketler için elde yeterli veriler bulunmasa da bazıları için faaliyet alanlarında kullandıkları girdilerin ithal edildiğini, karların dışarıya transfer edildiğini, ücretlerin büyük bir bölümünün yabancı yönetici, memur, teknisyen ve hatta işçilere ödendiğini geri kalanların ise şirketlerde istihdam edilen gayrimüslim Osmanlı yurttaşlarına, özellikle Rumlara ödendiği söyleyebilir(Kazgan, 1975).

Yukarıdaki temel bilgilendirmeler ışığında gözlemlenmektedir ki, Osmanlı Devleti’nden Cumhuriyet’e miras olarak pek fazla bir şey kalmamıştır. Kapitalist ekonominin temel unsuru olan bir girişimci sınıfı oluşturulamamış, sermaye birikimi sağlanamamıştı. Tarım ve sanayide geri teknolojiye üretim yapılmaktaydı. Sanayide en basit üretimin yapılmasında zorlanılmakta ve bu alandaki talep ithalata giderilmekteydi. Yerli sermayenin yetersizliği yabancı sermayenin daha geniş bir faaliyet alanı bulmasını kaçınılmaz hale getiriyordu. Bunun üzerine bir milli sermaye ve kalkınma hareketi oluşturma ihtiyacı doğmuştur. Bu ihtiyaca binayen de İzmir’de mevcut ekonomik durumun tahlili, gelecekte yapılacakların planlamasına yönelik İktisat Kongresi yapılmasına karar verilmiştir.

3. İZMİR İKTİSAT KONGRESİ

Yirminci yüzyılın ilk çeyreğinde bütün dünyayı kana bulayan Birinci Dünya Savaşı sonunda batılıların “Hasta Adam” dedikleri Osmanlı Devleti çökmüş ve “Küçük Asya” denilen Anadolu işgal edilmişti. Batının galip devletleri öteden beri ekonomik bakımdan kıskaca aldıkları, sömürdükleri, “Düyun-u

Umumiye ve Kapitülasyonlarla” yağmaladıkları, madenlerine, tarım ürünlerine, ulaşım hizmetlerine, gümrüklerine el koydukları bir ulusun bu sefer yaşamsal hakları da elinden alınıyor ve istedikleri yerleri işgal ediyorlardı. Böyle bir ortamı Atatürk şu şekilde betimliyor(Tezel,1982):

“Bir devlet tebaasına koyduğu vergiyi ecnebilere koyamaz; bir devlet ki gümrükleri için resim muamelesi ve saire tanzimi hakkında men edilir, bir devlet ki ecnebler üzerinde hakk-ı kazasını tatbikten mahrumdur, o devlete müstakil denmez...Osmanlı Ülkesi ecneblerin müstemlekesinden başka bir şey değildi.”

Türk ulusunun takdire şayan gayreti ile kurtuluş savaşında galip gelmesi üzerine, yeni bir devlet kurma ihtiyacı ve zorunluluğu ortadaydı. Yeni kurulacak devlet hakkında Mustafa Kemal Atatürk;

“Yeni Türkiye Devleti temellerini süngü ile değil, süngünün dahi dayandığı ekonomi ile kuracaktır. Yeni Türkiye Devleti cihangir bir devlet olmayacaktır. Yeni Türkiye Devleti ekonomik bir devlet olacaktır.”

sözü ile ilerleyen zamanlarda kurulacak devletin ekonomiye dayalı bir bağımsızlık anlayışı içinde kurulacağını ifade etmiştir(Aksoy,1991).

Yeni bir ülke ve düzen kurulmasında ekonomiye dayanılması, Türk ulusunun kurtuluş savaşındaki her yönden birlikteliği ve azmini ekonomik bir zeminde de birleştirerek yeni Türkiye’ nin halka dayalı milli bir kalkınma anlayışı temellerine dayanmaktadır. Bu anlayış için bütün ülke kesimlerinin bir araya getirilmesi gerekmektedir. Bunu da o günlerde İstanbul’un işgal altında olması ve İzmir’in de ekonomik anlamda ülkeye katkısından dolayı İzmir’de toplanılacak bir kongre ile gerçekleştirilmesi kararlaştırıldı(Afetinan, 1982).

3.1. Kongre Hazırlıkları, İçerik ve Amaç

Lozan Görüşmelerine ara verildiği sırada İktisat Kongresi’ne giden yolda İktisat Vekaleti’ nce yürütülen hazırlıklar hızla ilerlerken İstanbul’da Milli Türk Ticaret Birliği tarafından düzenlenen Ticaret-i Hariciye Kongresi erteleniyor ve İktisat Kongresi’ne katılım için 21 Ocak 1923 günü bir hazırlık kongresi oluşturuldu. Bu kongre kapsamında İzmir’ e gönderilecek mümessillerin seçimi ve dağılımı ile ilgili kararlar alınmıştır(Aksoy,1991).

Toplanacak olan kongrede iki temel amaç güdülmekteydi. Bunlardan birincisi, tüccar, çiftçi, sanayici ve işçi kesimlerinin kendilerine özgü sorun ve isteklerini belirlemek; bu kesimlerin siyasal yönetim ile bütünleşmesini sağlamak, İkincisi de, yabancı sermaye çevrelerine ekonominin gelecekte alacağı biçimi açıklamaktır. Bir başka açıdan bakıldığında, kongre ile yönetici kadronun iç ve dış sermaye kesimlerine güvence vermek istediği sonucuna varılabilir(Kepenek ve Yentürk, 1994).

İzmir İktisat Kongresi’nin amaçlarına makroekonomik açıdan değerlendiren bir görüş de açılacak üç iktisadi cephenin temellerinin sağlamaştırılması ve dünyaya ilan edilmesidir. Bu cepheler(Öztürk ve Yıldırım, 2009);

- ✓ Osmanlı İmparatorluğu’nu iktisadi bağımlılığa götüren kapitülasyonları kaldırmak
- ✓ Türkiye Cumhuriyeti’nin iktisadi sistemini belirlemek
- ✓ İktisadi kalkınma yolunda aşılması gereken sorun alanlarını belirlemektir.

Bu hazırlık süreci ve amaçlar doğrultusunda şubat ayının 10. gününden itibaren ülkenin her tarafından tüccar, çiftçi, sanayici ve işçi kesiminden kadın erkek halk delegeleri İzmir’e doğru gelmeye başladılar. 1135 delegenin katılımıyla 17 Şubat 1923 günü Atatürk’ün açılış konuşması ile milli iktisadın çerçevesi çizilmeye başlanmıştır(Aksoy,1991).

3.2. Alınan Kararlar

İzmir İktisat Kongresi’ nde kabul edilen ilkeler ikiye ayrılır. Tüm kongre delegelerinin ittifakla onayladığı Misak-ı İktisadi İlkeleri, ulusun bundan böyle göz önünde tutacağı ekonomik doğruları karar altına almış ve tıpkı Misak-ı Milli kararları gibi bunu dünyaya ve halka duyurmuştur. Misak-ı İktisadi, 1923 İzmir İktisat Kongresi tarafından belirlenen milli ekonomi anayasasıdır. Kongrenin ikinci önemli ilkeler topluluğu ise çiftçi, tüccar, sanayi ve işçi gruplarının birlikte kabul ettikleri mesleki ilkelerinin benimsenmesi ve duyurulması olmuştur(Aksoy,1991).

12 maddeden oluşan Misak-ı İktisadi tüm ülkenin tarım, sanayi, tüccar ve işçi kesimlerinden oluşan 1135 delegenin oylarıyla resmen kabul edilmiş ve Türkiye’nin ilk iktisat kongresinin tarihi bir sonucu

olarak Cumhuriyet tarihinin en önemli belgelerinden biri olarak hayata geçmiştir. Misak-ı İktisadi ilkeleri şunlardır (Afetinan, 1982):

- ✓ Türkiye, milli hudutları dahilinde, lekesiz bir istiklal ile dünyanın sulh ve ilerleme unsurlarından biridir.
- ✓ Türkiye halkı milli hakimiyetini kanı ve canı pahasına elde ettiğinden, hiçbir şeye feda etmez ve milli hakimiyete dayalı olan meclis ve hükümetine daima yardımcıdır.
- ✓ Türkiye halkı, tahribat yapmaz; imar eder. Bütün mesaisi iktisaden memleketi yükseltmek amacına dönüktür.
- ✓ Türkiye halkı, sarfettiği eşyayı mümkün merteye kendi yetiştirir. Çok çalışır. Vakitte, servette ve ithalatta israftan kaçar. Milli istihsali temin için icabında geceli gündüzlü çalışmak adettir.
- ✓ Türkiye halkı, servet itibariyle bir altın hazinesi üzerinde oturduğuna vakıftır. Ormanlarını evladı gibi sever, bunun için ağaç bayramları yapar; yeniden orman yetiştirir. Madenlerini kendi milli istihsali için işletir ve servetlerini herkesten fazla tanımaya çalışır.
- ✓ Hırsızlık, yalancılık, riya ve tembellik en büyük düşmanımız, bağınazlıktan uzak dindarane bir peklik her şeyde esasımızdır. Her zaman faydalı yenilikleri severek alırız...
- ✓ Türkler, irfan ve marifet aşkıdır. Türk her yerde hayatını kazanabilecek şekilde yetişir fakat her şeyden evvel memleketin malıdır...
- ✓ Birçok harpler ve zaruretlerden dolayı eksilen nüfusumuzun fazlaşması ile beraber sıhhatlerimizin, hayatlarımızın korunması en birinci emelimizdir.
- ✓ Türk, dinine, milliyetine, toprağına, hayatına ve müessesatına düşman olmayan milletlere daima dosttur, ecnebi sermayesine aleyhtar değildir. Ancak kendi yurdunda kendi lisanına ve kanununa uymayan müesseselerle münasebette bulunmaz.
- ✓ Türk, açık alın ve serbestçe çalışmayı sever, işlerde inhisar istemez.
- ✓ Türkler, hangi sınıf ve meslekte olursa olsunlar, birbirlerini candan severler. Meslek, zümre itibariyle el ele vererek birlikler, memleketini ve birbirini tanımak, anlaşmak için seyahatler ve birleşmeler yaparlar.
- ✓ Türk kadını ve hocası, çocukları Misak-ı İktisat' a göre yetiştirir.

Bu maddeler incelendiğinde, İktisat Kongresi'nin Misak-ı İktisadi esasları, ekonomik bir doktrin önermemekte, daha çok ekonomik yaşamda milli bilincin oluşmasını istemektedir. Bu yüzden bildirin tüm maddelerinde Türk halkı, Türk milletinin geleneksel adetlerinden söz açılarak ekonomik yaşamda Türk'ten yana kararlı bir tutum oluşturmak hedeflenmiştir.

Misak-ı İktisadi esaslarının yanı sıra kongreye katılan sınıfların mesleki ilkeleri de ekonomiye yön verecek nitelikteki kararlardır. Bu kararlar doğrudan yaptırımcı kararlar olmamasına rağmen ülke ekonomisinin kalkınma lokomotifini olması sebebiyle önem arz etmektedir. Kongre'ye katılan çiftçi grubunun kararlaştırdığı ekonomik ilkeler rejî, tarımsal maarif, asayiş, aşar, Ziraat Bankası, ve tarımsal itibar, yollar, orman, tarımda hayvan sorunları, çiftçilik, tarımda makine başlıkları altında sıralanabilir(Aksoy,1991).

Tarımda yabancılara verilen rejî idare ve usulünün yok edilmesi, tütün ziraat ve ticaretinin serbestleşmesi, tütün ihracının işlenmiş olarak yapılması, tarımsal eğitimin sağlanması konusunda gerekli kitap, okul ihtiyaçlarının giderilmesi, asayişin sağlanması konusunda da eğitimin desteklenmesi ve cehaletin kaldırılması olmuştur. Ayrıca telgraf ve telefon eksikliklerinin giderilmesi, tren taşımacılarının ihmalleri üzerine çıkan yangın ve hasarlarda şirketin sorumlu tutulması gibi konular çiftçi grubunun aldığı kararlar olarak alınabilir. Bu kararlar ile çiftçiler Hükümet' in derhal temel zirai sorunlara yardımcı olmasını ve uzun yıllardır ihmallerin açtığı yaraların kırsal alanda hemen kapatılmasını beklemektedir(Afetinan, 1982).

Kongre'ye katılan bir diğer grup olan tüccar grubunun istekleri bankalar, kambiyo ve borsa işleri, Cuma tatili, maden meseleleri, ormanlar, deniz ticareti, ticaret, kolaylaştırma işleri, tekel sisteminin kaldırılması, kanunların ıslahı, itibar teşkiyatı, ticaret odaları, dış ticaret kuruluşları, ekonomi eğitimi, ulaşım sorunu, temettü vergisi ve iletişim sorunu başlıkları altında toparlanabilir (Aksoy,1991).

Tüccar sınıfının bu başlıklar altında ilk aldığı karar bir ticaret ana bankasının kurulması olmuştur. Kurulacak bu bankanın sermayesi, kurtuluş savaşı sırasında Hükümet' in halktan topladığı Tekalif-i Milliye ve işe bedeli ismi altında para ve mallar ile sağlanacaktır. Bankanın hisse senetleri, hükümetin halka alacakları karşılığında dağıtılacaktır. Alacaklar dışındaki hisse senetleri Türk halkının ve şirketlere talep edildiği takdirde satılması kararı alınmıştır. Banka kuruluşuna ek olarak kambiyo merkezleri ve özellikle nakit ve tahvilat borsalarının millileştirilmesi ve buralara Türk'e düşman siyasi entrikaların girmesine müsaade edilmemesi kararı alındı.

Tüccar sınıfının kongrede tartışmaya açtığı ve üzerinde durduğu bir önemli konu da madenler konusudur. Madenlerin envanteri oluşturularak kıymetli madenlerin derhal milli şekilde nakde dönüştürülmesi kararı alınmıştır. Madenlerin yabancılara karşı korunması ve bazı madenlere demiryolu hatlarının organize edilmesi kararları alınmıştır(Aksoy,1991).

Bu sınıfın aldığı diğer kararlar, kabotajda Türk bayrağından başka bayrak kabul edilmemesi, yeni limanlar inşası ve eskilerinin tadilatı, gümrük meselelerinde kuvvetli ağ ve kaçaklara karşı kontrol mekanizması oluşturulması olmuştur. Ayrıca tekel konusunda yabancılara kesinlikle müsaade edilmemesi, Ticaret odalarının kurulması, kurulması düşünülen Türk Ticaret Bankası'nın dışarıda şube açması, şirketler kanununun milli ihtiyaçlara göre yeniden düzenlenmesi, ulaşım konusunda demiryolunun planlanması ve iletişim araçları telefon, telgraf, postanın ücretlerinin indirilmesi olarak toparlanabilir(Afetinan, 1982).

Kongre'ye katılan üçüncü ve önemli grup sanayiciler grubudur. Sanayi grubu gümrüklerde himaye usulünde sanayi için gerekli olan makine ve teçhizat gümrüklerden muaf tutulması, Teşvik-i Sanayi Kanunu'nun acilen geliştirilmesi ve yerli sanayici lehine bazı çalışmalar yapılması kararlarıdır. Buna ek olarak da kadın erkek tüm halkın yerli kıyafet kullanmasının zorunlu hale getirilmesi, nakliyede sanayiciye özel tarife, kredi temini için sanayi bankaları kurulması, sanayi çiraklık okulları açılması ve her ile bir sanayi odası kurularak bu odaların Ankara'daki merkez odalar birliğine bağlı olması kararları alınmıştır(Aksoy,1991).

Kongreye katılan son grup olan işçi grubu da kongrede önemli kararlar almışlardır. İşçilerin aldığı ilk karar kendilerine bundan sonra amele değil de işçi denilmesidir. İşçilerin aldığı diğer kararlar işçilerin sosyal güvenlik hakları ve çalışma koşulları ile ilgilidir. Bunlardan bazıları çalışma süresinin 8 saat olması ve bu saati aşarsa ücretin artması, maden ocaklarında 6 saat çalışması, kadın ve çocukların madende çalıştırılmaması, 1 Mayıs' ın işçi bayramı olarak kabul edilmesi ve ilkede açılacak yeni işlerde ilk olarak Türk işçilerin öncelikli çalıştırılması olarak alınabilir(Afetinan, 1982).

Kongrede alınan kararlara genel olarak bakıldığında öncelikle göze çarpan husus millilik, Türklük kavramlarının vazgeçilmez olduğudur. Kararlarda öncelikle Türk unsurların ortaya konması gerektiği vurgulanmıştır. Misak- İktisadi kararları yabancı çevreler tarafından fazla çocuksu ve romantik olarak nitelendirilmiştir. Ancak kurtuluş savaşında Türk milletini zafere götüren bu çocuksu ve romantik bütünleşmenin, aynı iradeyi ekonomik bağımsızlığı kazanmakta da göstereceğine inanılmıştır. Bu kararlarda milli bilince dayalı bir ekonomi ahlakı anlayışı hakimdir.

3.3. Kongre Sonrası Uygulanan Politikalar

İzmir İktisat Kongresi kararları Hükümetlere izleyecekleri ekonomik politikaların esaslarını ortaya koymuştur. Hükümetler aşağıda sıralanacak kararları alırken ve uygulamaya koyarken herhangi bir kamuoyu yoklaması yapma ihtiyacı hissetmeyecekler, elinin altındaki 1135 delege imzalı İzmir İktisat Kongresi kararlarını halkın demokratik isteklerinin kesin bir belgesi olarak algılamıştır.

Kongre sonrasında uygulanan iktisadi politikalar ve alınan ekonomik kararlar ilk olarak 1923-1929 döneminde ele alınacaktır. Daha sonra ise, Cumhuriyetin bir sonraki dönemi olan 1930-1939 döneminde de uygulanan iktisadi politikalar ve alınacak ekonomik kararlara genel bir değerlendirme yapılarak İzmir İktisat Kongresi'ndeki kararların o döneme etkileri irdelenecektir.Kongre sonrası 1923-1929 döneminde uygulanan iktisadi politikalar ve alınan kararlardan çiftçi grubuna yönelik olanlar aşağıdaki gibi sıralanabilir(Kepenek ve Yentürk; Boratav, 2011).

Çiftçi Grubunun İlkeleri Doğrultusundaki Uygulamalar

- ✓ Tütün rejisi 1925 yılında satın alınarak devletleştirildi. Bu sayede yabancılardan elinde olan bu yönetimin sıkıntıları giderildi.

- ✓ Aşar vergisi 1925 yılında kaldırıldı. Bu sayede ülkenin genel üretimini üstlenmiş durumda olan tarım sektörünün yükleri azaltıldı. Milli hasıladan aldığı pay arttırıldı.
- ✓ İsviçre Medeni Kanunu bünyesinde özel mülkiyet hakkı resmi taban oturmuştur.
- ✓ Bazı tarım ürünlerinin üretiminin özendirilmesi ve sulama, gübre, tohumluk sağlama ve teknik eğitim konularında kamu yardımı önlemleri geliştirildi.
- ✓ 1927 ve 1929'da çıkarılan yasalarla topraksız köylülere toprak dağıtılmıştır. Bu uygulama ile 1923-1934 döneminde devlete ait miri topraklardan 711 bin hektar toprak, topraksız ailelere devredilmiştir.(Özçelik ve Tuncer, 2007)
- ✓ Ziraat Bankası yeniden düzenlenmiştir ve kredi olanakları arttırılmıştır.
- ✓ 1929 yılında Tarım Kredi Kooperatifleri kurulmuştur.
- ✓ Tarımsal genişleme için tarım tekniği okulları açılmış ve örnek çiftlikler, deney istasyonları kurulmuştur.
- ✓ 1924'de Demiryolları millileştirilerek yeni hatlar inşa edildi.
- ✓ 1923'de tarımın makineleşmesi için tarımda makine kullananlara yakıt, yağ ve bazı diğer tarımsal girdiler üzerindeki gümrük ve tüketim vergileri iade edilmeye başlandı.

Kongre sonrası 1923-1929 döneminde uygulanan iktisadi politikalar ve alınan kararlardan tüccar grubuna yönelik olanlar aşağıdaki gibi sıralanabilir(Kepenek ve Yentürk; Boratav, 2011):

Tüccar Grubunun İlkeleri Doğrultusundaki Uygulamalar

- ✓ Ticaret kredisinin sağlanması için 1924'te İş Bankası kurulmuştur.
- ✓ 1926 Kabotaj kanunu ile Türk limanları arasındaki taşımacılık yabancılara kapatıldı.
- ✓ 1926'da Emlak ve Eytam Bankası kurulmuştur. Bu banka halka mesken kazandırma amacı ile kurulmuştur. (Koç, 2000)
- ✓ Gümrük tarifelerinin Lozan hükümleri gereğince 5 sene değiştirilememesinden dolayı gümrük tarife değişikliği 1929 yılında korumacı olarak yapılmıştır.
- ✓ 1924'de Demiryolları millileştirilerek yeni hatlar inşa edildi.
- ✓ Tekel yetkisi hükümete devredildi. Ancak hükümet bu yetkiyi kısmen ya da tamamen özel sektöre devredilebilir olacaktı.
- ✓ 1925' te çıkarılan kanunla tüccar ve sanayicilerin oda kurmalarına yasal zemin hazırlanmıştır.
- ✓ 1929'da Kambiyo ve Menkul Kıymetler Kanunu çıkarılmıştır.

Kongre sonrası 1923-1929 döneminde uygulanan iktisadi politikalar ve alınan kararlardan sanayi grubuna yönelik olanlar aşağıdaki gibi sıralanabilir (Kepenek ve Yentürk; Boratav, 2011):

Sanayi Grubunun İlkeleri Doğrultusundaki Uygulamalar

- ✓ 1925 yılında Sanayi ve Maadin Bankası kurulmuştur. Bu banka ile özel sektöre kredi sağlanacak, özel sektörle ortaklıklar kurulacak ve devlete ait olan sanayi kuruluşlarını geçici olarak işletilecek ve zamanla bunları özel sektöre devredilecekti. Aynı zamanda maden işletmeciliğini de kendi veya ortaklaşa yürütebilecekti.
- ✓ 1925' te çıkarılan kanunla tüccar ve sanayicilerin oda kurmalarına yasal zemin hazırlanmıştır.
- ✓ 1927 yılında Sanayii Teşvik Yasası çıkarıldı. Bu yasa 1913' de aynı isimle çıkarılan yasanın genişletilmiş durumudur. Bu teşvik önlemlerinden en önemlileri aşağıda şekilde sıralanabilir.
 - Uygun görülen girişimlere 10 hektara kadar karşılıksız arazi verilmesi
 - Kazanç ve gümrük vergilerinden ve harçlardan muafiyet
 - Haberleşme(Telefon ve Telgraf) bağlantılarının ve motor gücünün hükümetçe karşılıksız sağlanması

- Girişimin kuruluşunda sağlanan araç ve gereçlerin demir ve denizyollarında %30 indirimli taşınması
- Yıllık üretimin %10'una ulaşan hükümet desteği
- Kamu kesiminin ve bu yasadan faydalanan kuruluşların, teşvik gören girişimin üretimi nicel ve nitel olarak yeterli ise ve fiyatı %10'dan fazla değilse, ithalat malları yerine satın alınması zorunluluğu
- Bir kısım kamusal tekel maddelerinin bu kuruluşlara indirimli olarak satılması
- Kuruluşlarda çalışacak işçilerin yalnızca Türk olabilmesi

Kongre sonrası 1923-1929 döneminde uygulanan iktisadi politikalar ve alınan kararlardan işçi grubuna yönelik olanlar aşağıdaki gibi sıralanabilir (Varlı ve Koraltürk, 2010).

İşçi Grubunun İlkeleri Doğrultusundaki Uygulamalar

- ✓ Teşvikten faydalanacak kuruluşlarda yalnız Türk işçisi çalışabilecektir.
- ✓ Çalışma saatleri Amele Birliği Kanunu ile düzenlenmiştir.

İşçi grubu kongrede alınan kararların uygulamaya sokulması anlamında en az faydalanan grup olmuştur. Bu durum uygulamaları devreye sokacak Hükümet yetkililerinin işçi sınıfı ile ilişkilerinden kaynaklanıyor olabilir. Ancak bu durum çalışmamızın çerçevesine girmemekte ayrı bir araştırma konusu potansiyeli taşımaktadır.

Kongre'de alınan kararların hükümetlerin politikasına yön verdiğini yukarıda sıralanmış olan uygulamalarda gözlemlemek mümkündür. Bu uygulamalar hayata geçmiştir. Ancak uygulamaların sonuçlarının ne ölçüde başarılı olduğu bir sonraki başlık altında veriler ışığında incelenecektir.

3.4. Kongre Sonrası Dönemde Ekonomik Görünüm

Kongrenin de içinde olduğu dönem literatürde 1923-1929 dönemi olarak ele alınmaktadır. Bu sebeple, bu başlık altında, 1923-1929 dönemi, 1929 yılı veya ona en yakın olan verilerden yararlanılarak bir durum tespiti ve dönem gelişim analizi yapılmaya çalışılacaktır. Öncelikle ilgili dönemde tarım sektöründeki gelişmelere bakıldığında, tarımsal hasılanın arttığı gözlemlenmektedir. Savaş koşullarında %50 dolaylarında üretim düşmeleri gözlenen başlıca ürünlerde savaş öncesi üretim hacmine 1922'i izleyen birkaç yıl içinde ulaşıldı. Bu olumlu gelişmede, Anadolu'nun erkek nüfusunun yeniden toprağa dönmesine imkan veren barış koşulları en önemli rolü oynamakla birlikte, tarıma dönük olumlu politikaların fiyat ve vergi değişkenleri yoluyla çiftçiler lehine kaynak yaratan sonuçları da belirleyici olmuştur. Buğday üretimi dönemin ilk yıllarında 1 milyon tonun altındayken, 1928-1929 ortalaması 2 milyon ton civarındadır. 1924-1929 yılları arasında tarımsal hasılanın yıllık büyüme hızları ortalaması % 8.9' u bulmuştur. Bu oran aynı dönemdeki milli gelir büyüme hızını (%8.6) da aşıyordu. Savaş ve yıkım yıllarından sonra ekonominin yeniden inşası, ilgili dönem cari fiyatları ile milli hasılanın %46'sını oluşturan tarımın dinamizmi sayesinde gerçekleşmektedir (Boratav, 2011).

Tarım sektöründe bir diğer gelişme makineleşme olmuştur. Her ne kadar makineleşme işi hükümet tarafından Amerikalı bir şirketin tekeline bırakıldığından uygulamada sıkıntılar yaşansa da 1924' te 220 olan traktör sayısı, 1929'da 2000' e yükselmiştir (Tezel, 1992).

Sanayinin gelişme hızı da bu dönem içinde yıllık %10.2 gibi küçümsenmeyecek bir ortalamaya ulaşmaktadır. Ancak 1920' lerde sanayi, milli gelirden öncü bir sektör olacak büyüklükte değildi. Dönem ortalaması olarak GSMH içindeki payı sadece % 11 civarındaydı. Ancak dikkat edilmelidir ki gerçekleşen büyüme hızı dinamik bir sanayileşme temposunu değil, bir yeniden inşa sürecini yansıtmaktadır.

1923'ten itibaren, tarımsal genişlemeyi sağlayan emeğin üretime dönmesi olgusu, küçük sanayi için de geçerli olmuştur. 1927 sanayi sayımına göre, imalat sanayinde çalışan 237 bin işçinin %46'sı, yani 109 bini, dörtten az işçi çalıştıran işyerlerinde istihdam edilmekteydi. İmalat sanayi içinde 1913 sayımındaki alt başlıkların 1927 sayımıyla paralelliği çerçevesinde gıda, deri ve dokuma kollarının toplam sanayi içindeki payı 1913' te %88 iken 1927'de %87' dir. Bu anlamda oransal olarak anlamlı bir gelişme olmadığı gözlemlenebilir (Boratav, 2011).

Tablo 4. 1927 Sanayi Sayımına Göre Kuruluş ve Çalışan Adedi

Sanayi Grupları	Kuruluş Adedi	Çalışan Adedi
Tarım Sanayi	28439	110480
Dokuma Sanayi	9353	48025
Kereste Mamülleri	7896	24264
Kağıt ve Karton Sanayi	348	2792
Maden Sanayi	14752	33866
İnşaat Sanayi	2877	12345
Kimya Sanayi	697	3107
Muhtelif Sanayi	16	455
Çıkarım Sanayi	556	18932
Diğer	311	2589
Toplam	65245	256855

Kaynak: Cillov, Haluk, "Türkiye'de Sanayi İstatistikleri", İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, Cilt 13, s.180

1921 sayımları ile karşılaştırıldığında, 1921' de toplam kuruluş sayısı 33 bin iken 1927'de bu sayı 65 bine ulaşmıştır. İstihdam açısından bakıldığında da 1921'de istihdam sayısı 76 bin iken 1927'de bu sayı 256 bine ulaşmıştır. Savaş yıllarından çıkışın ve ekonominin yeniden inşanın dönemi olarak adlandırılan bu dönemde niceliksel artışlar gerçekleşse de oransal açıdan incelendiğinde imalat sanayinin içeriğinde çok fazla gelişme olmamıştır.

Teşvik- i Sanayi kanunundan faydalanan kuruluş sayısına bakıldığında 1923'e kadar 341, kanunun yenilendiği yıl olan 1927'e kadar 680 ve 1932 yılında da 1473'e ulaşmıştır. Kanunun yenilenmesinden 1932'e kadar geçen sürede o güne kadar kanundan faydalanan kuruluş sayısından fazla bir talep olmuştur(Altıparmak, 2008).

Kongrede alınan kararlara yönelik düzenlemeler sonucunda makroekonomik açıdan ihracatın ithalatı karşılama oranları ithal ikameci bir politika izleyen politikaları değerlendirme açısından iyi bir göstergedir. İhracatın ithalatı karşılama oranı 1924'te %82 iken 1928 yılında %89'a ulaşmıştır. Bu oran 1929 yılındaki buhrandan ötürü bir düşüş gösterse de ilerleyen yıllarda değişen politikalarla Cumhuriyet tarihinde rekorlara ulaşacaktır(Tezel, 1992).

4. SONUÇ

Osmanlı Devleti'nin son dönemdeki iktisadi fotoğrafına baktığımızda, dünya ekonomisi içinde hammadde ihracatçısı, sinai ürün ithalatçısı ve dış borçlanmalar dolayısıyla Duyun-i Umumiye idaresi ve sürekli imtiyazların verilmiş olduğu bir iktisadi yapı görmekteyiz. Cumhuriyetin ilan edilmesinden önce toplanan İzmir İktisat Kongresi' nde devletin iktisat ve kalkınma politikalarının çerçevesi çizilmiştir.

İzmir İktisat Kongresi' ne tüm ülkeden çiftçi, sanayici, tüccar ve işçi kesiminden 1135 delege katılmıştır. Kongre, bir anlamda o günün şartlarında ileride kurulacak yeni ülke ve hükümetler ile ülkenin milli dinamikleri olan kesimlerin ortak zeminde buluşması, ekonomi ile ilgili tespitler yapması ve geleceğe dönük ilkeler oluşturması için toplanmıştır. Kurtuluş savaşından yokluk içinde milli birlik ve seferberlikle zafere ulaşılması, ekonomik anlamda da milli birlik ve seferberlikle kalkınmanın zafere ulaşmanın umutlarını yeşertmişti.

Kongre sonucunda Misak-ı İktisadi adı altında ulusun tümünü ilgilendiren ekonomik ilkelerin yanı sıra, meslek gruplarının kendi ilkeleri de belirlenmiştir. Kongre'ye katılan çiftçi grubunun kararlaştırdığı ekonomik ilkeler reji, tarımsal maarif, asayiş, aşar, Ziraat Bankası, ve tarımsal itibar, yollar, orman, tarımda hayvan sorunları, çiftçilik, tarımda makine başlıkları atında sıralanabilir. Kongre'ye katılan tüccar grubunun istekleri ise bankalar, kambiyo ve borsa işleri, Cuma tatili, maden meseleleri, ormanlar, deniz ticareti, ticaret, kolaylaştırma işleri, tekel sisteminin kaldırılması, kanunların ıslahı, itibar teşkiyatı, ticaret odaları, dış ticaret kuruluşları, ekonomi eğitimi, ulaşım sorunu, temettü vergisi ve iletişim sorunu başlıkları altında toparlanabilir. Kongreye katılan bir diğer önemli grup olan sanayi grubu gümrüklerde himaye usulünde sanayi için gerekli olan makine ve teçhizat gümrüklerden muaf tutulması, Teşvik-i Sanayi Kanunu'nun acilen geliştirilmesi ve yerli sanayici lehine bazı çalışmalar yapılması kararlarıdır. Buna ek olarak da kadın erkek tüm halkın yerli kıyafet kullanmasının zorunlu hale getirilmesi, nakliyede sanayiciye özel tarife, kredi temini için sanayi bankaları kurulması, sanayi çıraklık okulları açılması ve her ile bir sanayi odası kurularak bu odaların Ankara'daki merkez odalar birliğine bağlı olması kararları alınmıştır. Kongreye katılan son grup olan işçi grubunun aldığı ilk karar

kendilerine bundan sonra amele değil de işçi denilmesidir. İşçilerin aldığı diğer kararlar işçilerin sosyal güvenlik hakları ve çalışma koşulları ile ilgilidir. Bunlardan bazıları çalışma süresinin 8 saat olması ve bu saati aşarsa ücretin artması, maden ocaklarında 6 saat çalışılması, kadın ve çocukların madende çalıştırılmaması, 1 Mayıs' ın işçi bayramı olarak kabul edilmesi ve ilkede açılacak yeni işlerde ilk olarak Türk işçilerin öncelikli çalıştırılması olarak alınabilir.

Cumhuriyetin kurulmasından sonra yürürlükteki hükümetler, İzmir İktisat Kongresi' nde alınan mesleki kararları adeta hükümet programına dönüştürdüler. Bu mesleki kararlardan çiftçilerin, sanayicilerin ve tüccarların kararları büyük ölçüde uygulamaya geçmiştir.

Kongre'deki çiftçi grubunun ilkelerinden çoğu 1923-1929 döneminde hayata geçirilmiştir. Tütün rejisinin devletleştirilmesi, aşar vergisinin kaldırılması, İsviçre Medeni Kanunu bünyesinde özel mülkiyet hakkının verilmesi, bazı tarım ürünlerinin üretiminin özendirilmesi ve sulama, gübre, tohumluk sağlama ve teknik eğitim konularında kamu yardımı önlemleri geliştirilmesi, 1927 ve 1929'da çıkarılan yasalarla topraksız köylülere toprak dağıtılması, Ziraat Bankası'nın yeniden düzenlenmesi ve kredi olanaklarının artırılması, Tarım Kredi Kooperatiflerinin kurulması, Tarımsal genişleme için tarım tekniği okulları açılması, demiryolları millileştirilerek yeni hatlar inşa edilmesi. tarımın makineleşmesi için tarımda makine kullananlara yakıt, yağ ve bazı diğer tarımsal girdiler üzerindeki gümrük ve tüketim vergileri iade edilmeye başlanması bu uygulamalardır.

Kongre'de tüccar grubunun ilkelerinden 1923-1929 döneminde uygulamaya geçenler ise, ticaret kredisinin sağlanması için 1924'te İş Bankası kurulması, Kabotaj kanunu ile Türk limanları arasındaki taşımacılık yabancılara kapatılması, Emlak ve Eytam Bankası kurulması, demiryolları millileştirilerek yeni hatlar inşa edilmesi, tekel yetkisi hükümete devredilmesi, kanunla tüccar ve sanayicilerin oda kurmalarına yasal zemin hazırlanması ve Kambiyo ve Menkul Kıymetler Kanunu çıkarılmasıdır.

Kongre'de sanayi grubunun ilkelerinden 1923-1929 döneminde uygulamaya geçenler, Sanayi ve Maadin Bankası' nın kurulması, kanunla tüccar ve sanayicilerin oda kurmalarına yasal zemin hazırlanması ve Sanayii Teşvik Yasası çıkarılmasıdır.

Son olarak işçi grubunun ilkelerinden 1923-1929 döneminde uygulamaya geçenler ise Amele Birliği Kanunu' nun çıkarılması ile çalışma saatlerinin ayarlanması ve teşvik kapsamına alınacak firmalarda sadece Türk işçi çalıştırılması olmuştur.

Bu ilkelerin hükümet uygulamalarında ve yasalarda hayat bulması İzmir İktisat Kongresi' nin vücut bulduğunun birer kanıtıdır. Kongrede alınan kararları dönemin iktisat politikalarının planlanma aşaması olarak kabul etmek mümkündür. Bu kararların dönemin iktisadi ihtiyaçlarını yansıttığını söylemek de mümkündür. Nitekim dönem sonu göstergelere bakıldığında da gözlemlenmektedir ki, tarım, sanayi sektörlerinde nispi bir düzelme yaşanmıştır. Tarım sektörü yine ülkenin lokomotifi olmaya devam etmektedir. Sanayide ise nicel anlamda gelişme yaşanmasına rağmen niteliksel açıdan hala küçük aile işletmelerinin ağırlığında yaşam sürdürmektedir. Tarım ürünlerinin sanayi alanında kullanılması ile daha yüksek katma değerli ürünlerin üretilmesi mümkün olmuştur. Yine aynı dönemde savaştaki işgücünün işlerinin başına dönmesi ile de milli hasılda bir artış yaşanmıştır.

KAYNAKÇA

- Afetinan, A. (1982). İzmir İktisat Kongresi, TTK Basımevi , Ankara.
- Aksoy, Y. (1991). Kurtuluş Savaşı Işığında İzmir İktisat Kongresi, Maya Matbacılık, İzmir.
- Altıparmak, A, (2008). "Cumhuriyetin İlk Yıllarında Müteşebbis Sınıfın Gelişimi", Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, cilt: 1.
- ATEŞ, T., SOYAK, A., EROĞLU, N. (1999). Osmanlı'dan Günümüze Türk Finans Tarihi, İMKB Yayınları, Creative Yayıncılık, İstanbul.
- Boratav, K. (2011). Türkiye İktisat Tarihi, 1908-2009, 15.Baskı, İmge Yayınevi, Ankara.
- Çokgezen, M., GENÇ H. ve KORALTÜRK, M. (2004). "Cumhuriyetin İlk Yıllarında İş Dünyasının Profili", İktisat, İşletme ve Finans Dergisi, Cilt:19, Sayı:216.
- Eldem, V. (1994). Harp ve Muharebe Yıllarında Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomisi, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

- Eroğlu, N. (2007). "Atatürk Dönemi İktisat Politikaları", Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi, Cilt:23
- Gürsoy, B. (1984). "100. Yılında Düyun-u Umumi İdaresi Üzerinde Bir Değerlendirme", İÜ İktisat Mecmuası, Cilt:40, sayı:1.
- Kazgan, H.(1975)."Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşundan Bu Yana Anonim ve Limited Şirketler", Cumhuriyetin 50. Yılında Türkiye'de Sanayileşme ve Sorunları Semineri, Ankara Üniversitesi SBF Yayınları.
- Kepenek, Y. ve Yentürk, N.(1994), Türkiye Ekonomisi, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Koç, C. (2000). "İzmir İktisat Kongresi'nin Türk Ekonomisi Oluşumuna Etkileri", Atatürk Üniversitesi Dergisi.
- KURUÇ, B. (1988). Belgelerle Türkiye İktisat Politikası, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Yayınları, Ankara.
- KURUÇ, B. (1998). Cumhuriyet Döneminde İktisat Politikaları Üzerine Gözlemler, ODTÜ, Ankara
- OĞUZTÜRK, B. S. (2004). Türkiye'de Uygulanan Teknoloji Politikaları, Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları.
- ÖKÇÜN, G. (1997). İktisat Tarihi Yazıları, Sermaye Piyasası Kurulu Yayınları, Ankara.
- ÖKÇÜN, G (1997). Türkiye İktisat Kongresi, 1923 İzmir: haberler, belgeler, yorumlar, Sermaye Piyasası Kurulu Yayınları, Ankara.
- Ökçün, G. (1970). Osmanlı Sanayii: 1913,1915 Yılları Sanayi İstatistiki, Ankara Üniversitesi SBF Yayınları, Ankara.
- Özçelik, Ö. ve Tuncer, G. (2007)."Atatürk Dönemi İktisat Politikaları", Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, cilt 9.
- Öztürk, S. ve YILDIRMAZ F. (2009). "Osmanlı İmparatorluğu'nun İktisadi Çöküşü ve Atatürk Dönemi İktisat Politikaları", C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 10, Sayı 2.
- Tayanç, T. (1979). Sanayileşme Sürecinde 50 Yıl, Milliyet Yayınları:İstanbul,1973 Kurmuş, Orhan, "1916 ve 1929 Gümrük Tarifeleri Üzerinde Gözlemler", ODTÜ Gelişme Dergisi, Türkiye İktisat Tarihi Üzerine Araştırmalar,1978 Özel Sayısı.
- Tezel, Y. S. (1982). Cumhuriyet Döneminin İktisadi Tarihi (1923-1950), Yurt Yayınevi, Ankara.
- TİMUR, T. (1997). Türk Devrimi ve Sonrası, İmge Kitabevi, Ankara.
- Toprak, Z. (1982). Türkiye' de Milli İktisat 1908-1918, Yurt Yayınları, Ankara.
- Varlı, A. ve Koraltürk, M. (2010). "İkinci Meşrutiyetten Erken Cumhuriyete Milli İktisadın Sürekliliđi ve İzmir İktisat Kongresi", ÇTTA Dergisi, Cilt: 9, Sayı: 20.
- YENAL, O. (2010). Cumhuriyet' in İktisat Tarihi, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Yavuz, A. (2009). "Başlangıcından Bugüne Türkiye'nin Borçlanma Serüveni: Durum ve Beklentiler", SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, sayı:20.